

Casa Estévez, unha ferraxería ben fornecida no Bueu de 1918¹

Lino J. Pazos

Debido ao falecemento en 1917 de Teresa Pérez Arias, partícipe no negocio familiar co seu marido Francisco Camilo Estévez, e co fin de facer balance do material existente nos almacéns da que nomean ferraxería Estévez, e coa presenza dos seus fillos en calidade de representantes dos dereitos da defunta, Marcelina, Lucía, Francisco e Josefa Estévez Pérez, todos eles menores de idade, o 31 de xaneiro de 1918, reúnense ante o notario de Bueu, Ildefonso Fernández Pereiro...

Eran tempos difíciles, Europa enteira, e outros moitos lugares do Planeta, estaban inmersos nunha insensata guerra que, como todas, non levaría a ningunha parte, saíndo malparados vencedores e vencidos...

A tolemia guerreira acabou agregando á contenda países tan distantes e distintos como Xapón ou

Brasil, Portugal ou Noruega (aínda que neutral, tivo innumerables perdas, sobre todo na súa mariña mercante), mentres os alemáns, facendo gala dun cinismo a proba de bomba, negocian cos rusos a paz en Brest-Litovsk, e os estadounidenses, aínda que tarde, xa que esperarían a xuño de 1917, xunto con tropas británicas, desembarcan forzas de choque en portos de Francia.

A isto habería que engadirlle a mortandade ocasionada pola mal chamada “gripe española”, colgándonos ese “santo Benito” por sermos o único país de Europa que deu conta publicamente da enfermidade (oficialmente España mantívose neutral na Gran Guerra), que se cobrou en todo o mundo arredor de 50 millóns de vítimas e, en España, máis de 147.000 directas, e case outras tantas a causa das complicacións derivadas da mesma.

Centro fabril de Pescadoira-Bueu: salgas, fábricas de conservas

¹ (AHPPo. 21493, Folio 65 e seguintes)

Pois ben, reunidos no despacho notarial, Francisco Camilo Estévez Costas, como propietario e comerciante, José Estévez Fariña, mestre de instrución primaria, José Santomé Lino, alcalde de barrio da Praia, casado, e aqueles viúvos; Daniel Otero Juncal, solteiro, e Francisco Rúa Pazó, viúvo (en 1907 o Sr. Rúa solicitara a construción dun peirao e dúas ramplas na praia de Loureiro para servizo da súa fábrica de salgadura), o primeiro do comercio e o terceiro e seguintes, propietarios, todos eles veciños da vila de Bueu...

En presenza desas testemuñas, procédese a ler o inventario dos xéneros e aveños existentes no negocio situado na rúa Montero Ríos, da propia vila, “*así como dos bens mobles e inmo- bles que consti-*

túen o lucrativo durante o matrimonio”, tendo en conta que a parte correspondente á defunta, dona Teresa, pasaría aos seus fillos.

Cando accedín aos documentos que contiñan o inventario, deime conta de que me atopaba ante un catálogo ilustrativo do que se consumía na vila de Bueu e arredores, xa que Casa Estévez, que figuraba como ferraxería, era en realidade un “*centro comercial*” como os de agora, onde podes ir comprar unhas botas de auga e saír cun chapeu de palla, ou unhas tesoiras, por non dicir unha aixada, un bote de pintura ou unha lousa co seu “*pizarrín*” para levar os nenos a aquela escola onde aprendían as primeiras letras e que podía ter como mestra á propia Matilde Bares.

Rúa Montero Ríos: zona das salgás de Galup, Gil, Julián Santos e Gaggero

O pulcro e detallado estudo do alí almacenado, dividido por “*familias de produtos*” ocuparía dez follas, elaborado con perfecta caligrafía polo amanuense de quenda, no que se dá conta das unidades de cada un dos activos relacionados, a súa descrición, prezo por unidade, e o importe do conxunto.

Comeza a memoria pola apartado “*ferraxería*” (por eses anos existían en Bueu outros dous negocios deste ramo, o de Benito Fazanes, e o de Perfecto García), o máis amplo con moito, que contén 205, chamémoslle, referencias, que serían valoradas en 3.699,15 pesetas; entre elas, e por non aparvar aos posibles lectores con tantos datos, direi que había un pouco de todo, desde barrenos, trenchas, unha

vintena de fechaduras para caixas ou arcas, pica- portes, ferrollos, pasadores, bisagras, martelos, chaves, tenaces, alicates, legóns, fouces, machadas, trepias para o lume, puntas de diversos tamaños, mesmo *puntones* de piso, reixas, arame, esparto, cána- bo, serróns e serras portuguesas (a 2,75 pts. a uni- dade), vidros para xanelas, dos que había un stock de 200 unidades, que se vendían a 0,60 pesetas cada un, etc.. No apartado “aveños” figuraban camas de madeira ou metálicas, cos seus somieres, cepillos de varrer, cadeiras de madeira ou de palla, cubos, billas, aixolas, *avellanadores*, coitelos de mesa, li- mas, perchas, tiradores de caixón, cadeados, tesoi- ras abrelatas ou ferramentas de podar...

Para os pescadores contaban con liñas montadas ou traxes de auga, navallas, etc. Falando de tesoiras, seguramente que lles interesarían aos tres salóns de barbería e corte pelo de cabaleiros que abrían as súas portas na vila por eses anos (os datos son de 1915) e que eran as de Marcelino Baena, José García ou a de José López.

En canto a “*droguería*”, podíamos atopar un pouco de todo: colas, vernices, “*galón secante*”, patente marca “*Castillo*”, fabricada en Vigo, pintura branca, pos para pintura azul, “*albayalde, negro de humo*”, pintura verde marca “*Pablo*”, minio, “*terra calcinada*”, azul ultramar, vermello, ocre, almagre, etc., ademais de, 25 barrís de cal vivo, 6 de Portland (cemento), 50 de asfalto, aceite para pintura cru ou cocido, ou 200 quilos de alcatrán, ideal para calafatear dornas e as demais embarcacións de pesca, etc.

Bueu roldaría os oito mil habitantes de feito, inmersos nunha sociedade baseada na pesca que, na súa maior parte, fornecía de peixe ás fábricas de salgadura e conservas da vila, ademais de obter nos seus arredores os necesarios produtos da agricultura e gandería.

Había unha ducia de carpinterías e polo menos seis mestres canteiros, o que nos fala da puxanza nas construcións, outra ducia de tendas de alimentación, dous colexios de nenas (datos de 1914), a de Matilde Bares e a de Eugenia Domínguez, e a de nenos, atendida polo mestre antes citado, José Estévez. Diciamos que en Bueu había non menos dunha ducia de carpinteiros (que podían facer traballos de “*branco*” ou de banco, e mesmo de ribeira), dos que transcenderon os seus nomes: Francisco Currás, Benito Chojín, Manuel Franco, Manuel García, Manuel Lafuente, José Loira, Benito Menduiña, Miguel Paratcha, Joaquín Pousa e Manuel Sendón.

En canto aos “mestres” canteiros, figuraban nas listaxes consultadas, José Argibay, Manuel Fontán, Juan de la Fuente, Ventura García, Segundo Gómez e Benito Quinteiro.

A sociedade de Bueu reuníase arredor do Liceo Casino e do Recreo Ximnasio de Artesáns, pero do que de verdade tiña unha oferta ben variada, esta vila mariñeira por todos os costados, era de tabernas (baiucas), das que abrían as súas portas (datos de 1915) nada menos que vinte e cinco, que se abastecían das súas propias colleitas ou dos colleiteiros oficiais, sete a saber, entre os que figuraban Massó Hnos., ou Benito Riobó. Entre os taberneiros destacaba un, Serafín Corral Pereira, que chegaba a anunciarse no reputado Directorio de Galicia.

Entrada do que foi fábrica de conservas Alonso ao inicio de Montero Ríos

Neste Directorio, que publicaba a potente sociedade “*Anuarios Bailly-Bailliére y Riera Reunidos*”, de Barcelona, a referencia de Serafín Corral ocupaba un cuarto de páxina: “*Establecimiento de Viños e Comestibles do Nivero, despacho por xunto e menos. Tratante en polbo fresco e curado, congro seco e lura. Exportacións a Portugal*”.

Recordo con nostalxia o día que o Concello de Bueu me permitiu dar o pregón da “Festa do Polbo”, en 2003, que baseei no tecido comercial da vila no primeiro cuarto do século XX, deténdome especialmente nesas tabernas citadas, e nos oito “*almacenes*” de salgadura e media ducia de fábricas de conservas, ou os oito muíños de fariña que moerían o gran, mesmo do famoso “*millor corvo*” (que, por certo, este ano celebrará a 26ª edición da súa festa de exaltación e posta en valor); negocios que se abastecerían posiblemente nos mostradores da Casa Estévez.

O segundo apartado do inventario estaba dedicado a “*Baterías de cocina*”, no que figuraban potas e tarteiras de varios diámetros (por exemplo a pota de 35 centímetros custaba 14 pesetas (mentres que as tarteiras ían das 2,5 ás 5 pesetas), fontes, pratos, cuncas, xerras, vasos, leiteiras (a de porcelana a 1,95 pts.), coadoiros de café, dos que tiñan unha ducia (a 1,25), almofadas (a 3 pts. as de maior tamaño e a 1,25 as normais), un cubo co seu xerro de porcelana para a almofía (8 pesetas, mentres que se o xogo era de lata, custaría 5), azucreiros, palmatorias, depósitos para o carburo (que iluminaría as estancias a falta de luz eléctrica), buxías para o carburo, pratos de pedra ou de Talavera (dos que unha ducia valían, 3,50 e 2 pesetas respectivamente (e se non me equivoco, os de Talavera a metade de prezo), e mesmo unha ducia de *orinales* que se vendían a 2,20 pesetas a unidade.

Rúa Montero Ríos onde estaba a vivenda e salga da familia Agulla-Solabarrieta

O departamento de “*Calzado*” tamén estaba ben surtido e variado, e o mesmo che podían ofertar unhas botinas a 14,50 pts. que unhas botas de señora a 10, ou uns zapatos de neno que ían de 1,90 a 5 pesetas, zocas a 3,50, ou os da marca “*Royal*”, a 5 pesetas.

Este apartado complementábase co de “*Paquetería*”, no que se poderían adquirir uns bos pares de medias de señora a 0,50 pesetas, camisetas, tirantes, cintos, calcetíns, botóns..., mesturados con sila-

barios, pregos de papel, carretes de fío, lapis, cepillos para a roupa, paraugas de cana de ferro (a 5.50), etc., finalizando a relación coa “*Roupa do uso da casa*”, na que destacan as sabas, cobertores, colchas, e incluso unha máquina de coser Singer, que valía 180 pesetas, e que entusiasmaría ás “*modistas*” censadas: Adelaida Castro, Carmen Conde Codesido, ou Carmen Fernández.

Para o control de pesos figuraba sobre o mostrador unha báscula, coas súas pesas, que se taxaba en 60 pesetas, o que nos daba un total de 8.094,55 pesetas. A esta considerable cantidade había que engadirlle o valor da casa que habitaban e en cuxo baixo se atopaba a “*ferraxería*”.

Estaba situada, como dixemos, na rúa Montero Ríos, “*con todas as súas dependencias adheridas, un terreo circundado dun ferrado a sembradura,*

mesmo fundo e dependencias nel situadas, e un terreo a labradío nomeado Meanes, de dous ferrados de sembradura”, que se valoraban en 1.600 pesetas, o que ascendía a 9.694,55 pesetas.

A este montante habería que engadirlle tamén os créditos por cobrar (600 pesetas) e os cartos que había nese intre na caixa (unhas 1.000 pts.) habería que deducirlle os créditos pendentes de pago, que alcanzaban as 5.694,55 pesetas, o que deixaba un saldo líquido de 4.000.

Descoñezo se o negocio se-guiu atendendo as necesidades das xentes de Bueu e comarca, pero de ser así, estou seguro que el que alí se achegase, atoparía seguramente o que buscaba, fose o que fose.

Á firma de tan interesante documento, selado con tres “*pólizas*” dunha peseta (tres en total) acudiron, como vimos, en calidade de testemuñas, citados posiblemente polo Sr. Camilo, José Estévez Fariña, Francisco Rúa Pazó, Daniel Otero, e o alcalde de barrio José Santomé.

*Todas as fotografías foron cedidas por Arturo Sánchez Cidrás